

საქმე ბს-432-429 (2კ-17)

07 თებერვალი, 2019

წელი

შ----- ბს-432-429 (2კ-17)

ქ. თბილისი

ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატა

შემადგენლობა:

თავმჯდომარე ნუგზარ სხირტლაძე (მომხსენებელი)

მოსამართლეები: მაია ვაჩაძე, ვასილ როინიშვილი

საქმის განხილვის ფორმა - ზეპირი მოსმენის გარეშე

კასატორები - 1. **საქართველოს გენერალური პროკურატურა**
(საქართველოს მთავარი

პროკურატურის უფლებამონაცვლე)

2. მ. შ-----

(წარმომადგენელი: ლ.მ-----, 18.10.2016წ. N----- მინდობილობა)

მესამე პირი - საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

გასაჩივრებული გადაწყვეტილება - ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს
ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 27.12.2016წ. გადაწყვეტილება

დავის საგანი - მორალური და მატერიალური ზიანის, ადვოკატის
მომსახურების ხარჯის ანაზღაურება

ა ღ წ ე რ ი ლ ო ბ ი თ ი ნ ა წ ი ლ ი:

მ. შ-----მ 05.11.2015წ. სარჩელით მიმართა ხელვაჩაურის რაიონულ
სასამართლოს მოპასუხე საქართველოს მთავარი პროკურატურის მიმართ
მატერიალური ზიანის - 22 380 ლარისა და მორალური ზიანის - 10 000 ლარის
ანაზღაურების მოთხოვნით.

მოსარჩელემ აღნიშნა, რომ 18.02.2014წ. მის მიმართ უკანონოდ დაიწყო
გამოძიება სისხლის სამართლის საქმეზე, 27.02.2014წ. მიცემულ იქნა სისხლის
სამართლის პასუხისგებაში. ხელვაჩაურის რაიონული პროკურატურის
შუამდგომლობის საფუძველზე ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს

28.02.2014წ. განჩინებით მ. შ----ს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეეფარდა გირაო 2000 ლარის ოდენობით. გირაოს თანხის გადახდის მიზნით, მ. შ----მ ისესხა 2000 ლარი მ. პ----ისგან თვეში 3%-იანი სარგებლის გადახდის პირობით, რასაც იხდიდა 18 თვის მანძილზე. ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 17.06.2014წ. განაჩენით მ. შ---- ცნობილ იქნა დამნაშავედ სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთისთვის (6 ეპიზოდი) და სასჯელის სახედ დაენიშნა ჯარიმა 2000 ლარის ოდენობით. აღნიშნული განაჩენი სააპელაციო წესით გასაჩივრდა მ. შ----ის მიერ. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 08.10.2014წ. განაჩენით გაუქმდა 17.06.2014წ. გამამტყუნებელი განაჩენი და მ. შ---- ცნობილ იქნა უდანაშაულოდ, გამართლდა წარდგენილ ბრალდებაში, გამართლებულს განემარტა მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. განაჩენი უზენაესი სასამართლოს მიერ არ შეცვლილა. ამდენად, დადგინდა, რომ განხორციელდა მ. შ----ის უკანონო ბრალდება/მსჯავრდება, რამაც მოსარჩელეს მიაყენა მატერიალური და მორალური ზიანი. კერძოდ, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემამდე მ. შ---- რეგულარულად დადიოდა თურქეთში, საიდანაც შემოჰქონდა საკვები პროდუქტები, აგრეთვე საოჯახო და სამეურნეო დანიშნულების საქონელი. შემოტანილი ნივთების რეალიზაციის შედეგად მ. შ---- ყოველთვიურად შემოსავლის სახით იღებდა დაახლოებით 500 აშშ დოლარს, რაც ბრალდების წაყენების შემდეგ 14 თვის განმავლობაში ვეღარ შეძლო, რადგან აეკრძალა ქვეყნის დატოვება. ამასთანავე, მ. შ---- რეგულარულად ესწრებოდა საგამოძიებო მოქმედებებსა და სასამართლო სხდომებს, რის გამოც ხულოს რაიონის სოფ.-----დან ხელვაჩაურში გამოძახებული იყო 11-ჯერ, ხოლო ქუთაისში - 2-ჯერ, შესაბამისად მოსარჩელემ გაწია მგზავრობის ხარჯი, ჯამში 1500 ლარის ოდენობით.

მოსარჩელე აღნიშნავს აგრეთვე, რომ მას სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისას ჰყავდა ადვოკატი, რომელსაც მიმდინარე დავაზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ უნდა გადაუხადოს 1500 ლარი. იგივე პირი იცავს მოსარჩელის ინტერესებს განსახილველ ადმინისტრაციულ დავაშიც, სადაც ჰონორარმა ასევე 1500 ლარი უნდა შეადგინოს.

მორალურ ზიანთან დაკავშირებით, მოსარჩელემ მიუთითა, რომ უკანონო ბრალდებით/მსჯავრდებით შეილახა მისი პატივი და ღირსება, საქმიანი რეპუტაცია, თავმოყვარეობა, რასაც მოჰყვა მორალური ტანჯვა, შიში და დეპრესია, ნერვიულობის შედეგად გარდაიცვალა მოსარჩელის მამა. ამდენად, დამდგარი მორალური ზიანის გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურება იქნება 10 000 ლარი.

ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 16.03.2016წ. განჩინებით სასკ-ის 16.1 მუხლის საფუძველზე საქმეში მესამე პირად ჩაბმულ იქნა საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო.

ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 07.07.2016წ. გადაწყვეტილებით მ. შ----ის სარჩელი დაკმაყოფილდა ნაწილობრივ, საქართველოს მთავარ პროკურატურას მ. შ----ის სასარგებლოდ დაეკისრა მორალური ზიანის

ანაზღაურება 4000 ლარის ოდენობით, მატერიალური ზიანის ანაზღაურება - 3000 ლარის ოდენობით, საქართველოს მთავარ პროკურატურას დაეკისრა აგრეთვე მიმდინარე საქმეზე იურიდიული მომსახურებისთვის გაწეული ხარჯი 500 ლარის ოდენობით.

სასამართლომ საქართველოს კონსტიტუციის 42.9 მუხლის, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 92-ე მუხლის, სზაკ-ის 207-ე, 208-ე მუხლების, სკ-ის 18.6, 1005.3 მუხლების საფუძველზე აღნიშნა, რომ უკანონო ბრალდების/მსჯავრდების გამო წარმოშობილი ზიანი ანაზღაურებას ექვემდებარება ზიანის მიმყენებლის ბრალის მიუხედავად. პასუხისმგებლობის დაკისრებისათვის აუცილებელია დადგინდეს ქმედების უკანონობა და მარეაბილიტირებელი გარემოების არსებობა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ მარეაბილიტირებელ გარემოებად უპირობოდ უნდა იქნეს მიჩნეული გამამართლებელი განაჩენის გამოტანა, რადგან დადასტურდა პირის უდანაშაულობა, რაც იწვევს ბრალდებულის/მსჯავრდებულის უფლებების აღდგენას. გამართლებულ პირს, რომელსაც სისხლის სამართლის საქმეზე პასუხისგებაში მიცემით შეეზღუდა ძირითადი უფლებები, შეუძლია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით მოითხოვოს მიყენებული ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება. ამასთანავე, მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობას განსაზღვრავს სასამართლო, მოსარჩელის მიერ მითითებული ოდენობა, მხოლოდ მოსაზრებაა. მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს მოპასუხის მიერ მატერიალური ზიანის ანაზღაურებს ფაქტს, დაზარალებულის სუბიექტურ დამოკიდებულებას დამდგარი ზიანის მიმართ და ისეთ ობიექტურ გარემოებებს, როგორებიცაა: დაზარალებულის ცხოვრების პირობები (საოჯახო, ყოფითი, მატერიალური), ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ასაკი და სხვ.. მორალური ზიანის ანაზღაურების შემთხვევაში არ ხდება ხელყოფილი უფლების სრული რესტიტუცია, კომპენსაციის მიზანია არსებული ნეგატიური განცდების შემსუბუქება, დადებითი ემოციების გამოწვევა, რაც დაეხმარება დაზარალებულს სულიერი წონასწორობის მიღწევაში. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლომ გაითვალისწინა მოსარჩელის სოციალური მდგომარეობა, მის მიმართ განხორციელებული იძულების ფორმის სიმძიმე და სკ-ის 413-ე მუხლის საფუძველზე მიიჩნია, რომ მორალური ზიანის გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურებაა 4000 ლარი.

სასამართლომ სკ-ის 992-ე მუხლზე მითითებით მიიჩნია, რომ მოსარჩელეს სისხლის სამართლის საქმის წარმოებისას მიადგა აგრეთვე მატერიალური ზიანი, კერძოდ გაწია ადვოკატის მომსახურების ხარჯი, ამდენად, მ. შ----ს უნდა აუნაზღაურდეს სისხლის სამართლის პროცესში ადვოკატის მომსახურებისათვის ხელშეკრულებით გათვალისწინებული თანხა - 1500 ლარი და ხულოს მუნიციპალიტეტის სოფ.-----დან ხელვაჩაურსა და ქუთაისში მგზავრობის ხარჯები - ასევე 1500 ლარის ოდენობით.

ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 07.07.2016წ. გადაწყვეტილება სააპელაციო წესით გაასაჩივრა საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ.

შეგებებული სააპელაციო საჩივარი წარადგინა მ. შ----მ.

ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 27.12.2016წ. გადაწყვეტილებით საქართველოს მთავარი პროკურატურის სააპელაციო საჩივარი დაკმაყოფილდა ნაწილობრივ, გაუქმდა ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 07.06.2016წ. გადაწყვეტილება და მიღებულ იქნა ახალი გადაწყვეტილება, მ. შ----ის სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, საქართველოს მთავარ პროკურატურას მ. შ----ის სასარგებლოდ დაეკისრა მატერიალური ზიანის ანაზღაურება 1500 ლარის ოდენობით (მგზავრობის ხარჯი) და მორალური ზიანის ანაზღაურება 2000 ლარის ოდენობით, დანარჩენ ნაწილში მ. შ----ის სარჩელი არ დაკმაყოფილდა; მ. შ----ის შეგებებული სააპელაციო საჩივარი არ დაკმაყოფილდა.

სააპელაციო პალატამ გაიზიარა რაიონული სასამართლოს მსჯელობა მორალური ზიანის ანაზღაურების საფუძვლების არსებობის შესახებ. სასამართლომ დაუსაბუთებლად მიიჩნია პროკურატურის მითითება, რომ სისხლის სამართლის საქმე წარმოებდა საპროცესო კანონმდებლობის დაცვით, რაც გამორიცხავს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, რადგან პროკურატურის ქმედების კანონიერებას მათი მხრიდან მხოლოდ კონკრეტული საპროცესო ნორმების დაცვა არ განაპირობებს. სასამართლომ მიიჩნია, რომ საწინააღმდეგო განმარტება ვერ უზრუნველყოფს გამართებული პირის უფლებებში აღდგენას. მართალია, სისხლისსამართლებრივი დევნა და ბრალდებულის მიმართ გამოყენებული იძულების ღონისძიებები ემსახურება სახელმწიფოს ლეგიტიმურ მიზანს - საზოგადოების, მისი კონკრეტული წევრის უსაფრთხოების დაცვას, ამასთან, საქართველოს პროკურატურა წინასწარ ვერ განსაზღვრავს კონკრეტული საქმის შედეგს, ვინაიდან მტკიცებულებათა შეფასება გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისთვის საკმარისობის თვალსაზრისით წარმოადგენს სასამართლოს პრეროგატივას, თუმცა, მიუხედავად ამისა, პირს, რომლის მიმართაც გამოტანილია გამამართლებელი განაჩენი უნდა მიეცეს შესაბამისი კომპენსაცია სახელმწიფოს მხრიდან მის უფლებებში გაუმართლებელი ან/და გადაჭარბებული ჩარევისთვის.

სააპელაციო პალატამ საკასაციო სასამართლოს 08.04.2009წ. Nბს-972-936(3კ-08) გადაწყვეტილების საფუძველზე აღნიშნა, რომ არაქონებრივი უფლებები წარმოადგენს სამოქალაქო სამართლის იმ ობიექტს, რომელსაც გააჩნია მისთვის დამახასიათებელი თავისებურებები. არსებითი განსხვავება მდგომარეობს არაქონებრივი უფლების ხელყოფის შედეგად დამდგარი ზიანის შინაარსში. სამოქალაქო სამართლის აღნიშნული ობიექტის სპეციფიკის გათვალისწინებით მისი ხელყოფის შედეგად დამდგარ ზიანს ქონებრივი ეკვივალენტი არ გააჩნია. ამდენად, არაქონებრივი ზიანის მოთხოვნის წარმოშობისათვის საკმარისია არსებობდეს არაქონებრივი უფლების ხელყოფის ფაქტი, რაც მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა. მორალური ზიანის მოცულობას (რომელსაც არ გააჩნია მატერიალური გამოხატულება) განსაზღვრავს სასამართლო გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით. სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლის მითითება მორალური ზიანის

გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების თაობაზე გულისხმობს ზიანის მიმყენებლის ბრალეულობის ხარისხის, დაზარალებულის განცდების სიღრმისა და ინდივიდუალური თავისებურების გათვალისწინებას. მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს, მოპასუხის მიერ მატერიალური ზიანის ანაზღაურების ფაქტს, ასევე დაზარალებულის სუბიექტურ დამოკიდებულებას მორალური ზიანის მიმართ და ობიექტურ გარემოებებს. ამ გარემოებათა შორისაა დაზარალებულის ცხოვრების პირობები (საოჯახო, ყოფითი, მატერიალური, ჯანმრთელობის მდგომარეობა, ასაკი და ა.შ.), ბრალის ხარისხი, ქონებრივი მდგომარეობა და სხვა გარემოებები. მორალური ზიანის ანაზღაურების შემთხვევაში არ ხდება ხელყოფილი უფლების რესტიტუცია, რადგან მიყენებულ ზიანს ფულადი ეკვივალენტი არ გააჩნია. კომპენსაციის მიზანია მორალური ზიანით გამოწვეული ტკივილების, ნეგატიური განცდების შემსუბუქება, დადებითი ემოციების გამოწვევა, რომელიც ეხმარება დაზარალებულს სულიერი წონასწორობის მიღწევაში, სოციალურ ურთიერთობებში ჩართვაში, რაც მორალური (არაქონებრივი) ზიანის ანაზღაურების სატისფაქციურ ფუნქციას შეადგენს.

განსახილველ შემთხვევაში მ. შ----ის მიმართ მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმის წარმოება დასრულდა გამამართლებელი განაჩენის გამოტანით, მოსარჩელეს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეფარდებული არ ჰქონია პატიმრობა და პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით მ. შ----ს სასჯელის სახედ თავისუფლების აღკვეთა არ შეფარდებია. ამდენად, სკ-ის 413.1 მუხლით გათვალისწინებული ზიანის ანაზღაურების გონივრული და სამართლიანი ოდენობაა 2000 ლარი.

სასამართლომ მიიჩნია, რომ სასარჩელო მოთხოვნა მატერიალური ზიანის ანაზღაურების თაობაზე მხოლოდ ნაწილობრივ არის საფუძვლიანი და აღნიშნა, რომ გამოძიების წარმოების პროცესში შინაგან საქმეთა რაიონულ სამმართველოებში, ხელვაჩაურის რაიონულ სასამართლოსა და ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოში გამოცხადების მიზნით მ. შ----ის მიერ გაწეული გადაადგილების ხარჯი - 1500 ლარი უნდა ანაზღაურდეს. სასამართლომ არ გაიზიარა მოსარჩელის მტკიცება გირაოს თანხის სესხად აღების გამო ყოველთვიურად 3 %-ის სარგებლის გადახდისა და საზღვარგარეთიდან შემოტანილი საქონლის რეალიზაციის შედეგად ყოველთვიურად 500 აშშ დოლარის ოდენობით შემოსავლის მიღების შესახებ, რადგან არ იქნა წარდგენილი სათანადო მტკიცებულებები.

სააპელაციო პალატამ მიიჩნია, რომ უსაფუძვლოა მოთხოვნა საადვოკატო ხარჯის - 3000 ლარის ანაზღაურების შესახებ, რადგან საქმეში არ ყოფილა წარმოდგენილი საადვოკატო მომსახურების ხარჯის დამადასტურებელი მტკიცებულება, ხოლო სსკ-ის 53-ე მუხლი მოპასუხისათვის ხარჯების დაკისრების შესაძლებლობას ითვალისწინებს მხოლოდ ასეთი ხარჯების გაწევის დადასტურების შემთხვევაში. საქმის მასალებით არ დგინდება, რომ მ. შ----მ ადვოკატს გადაუხადა ჰონორარი.

ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 27.12.2016წ. გადაწყვეტილება საკასაციო წესით გაასაჩივრეს საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ და მ.შ-----მ.

კასატორმა საქართველოს მთავარმა პროკურატურამ აღნიშნა, რომ სკ-ის 992-ე, 1005-ე მუხლებიდან გამომდინარე ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების დაკისრებისათვის აუცილებელია დადასტურდეს უკანონო ქმედების არსებობა, რასაც კონკრეტულ შემთხვევაში ადგილი არ ჰქონია, რადგან პროკურატურის ქმედებები ეფუძნებოდა კანონს და მის საფუძველზე გამოტანილ სასამართლო განჩინებებს.

მორალური ზიანის ანაზღაურების საფუძვლების არსებობის შემთხვევაშიც კი დაუსაბუთებელია პროკურატურისათვის 2000 ლარის დაკისრება. იმის გათვალისწინებით, რომ მ. შ----- პატიმრობაში არ ყოფილა, თანხის აღნიშნული ოდენობა ეწინააღმდეგება როგორც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს (ჯანიაშვილი საქართველოს წინააღმდეგ), ასევე ეროვნული სასამართლოს (თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილებები საქმეზე: N3/3412-14, 3/1237-13, 3/4964-14) პრაქტიკას.

პროკურატურისათვის მოსარჩელის სასარგებლოდ მატერიალური ზიანის სახით მგზავრობის ხარჯის - 1500 ლარის ანაზღაურება აგრეთვე არ არის დასაბუთებული, რადგან საქმის მასალებით არ დასტურდება მოსარჩელის მიერ გადაადგილებისას რაიმე ხარჯის გაწევა, მით უფრო არ დასტურდება, რომ მოსარჩელის მიერ გაწეული ხარჯი ზუსტად 1500 ლარია.

კასატორმა მ. შ-----მ აღნიშნა, რომ დაუსაბუთებელია სააპელაციო პალატის გადაწყვეტილება ადვოკატის ხარჯის - 3000 ლარის ანაზღაურებაზე უარის თქმის შესახებ, რადგან მართალია საქმეში არ არის წარმოდგენილი ადვოკატისათვის კონკრეტული თანხის გადახდის დამადასტურებელი მტკიცებულება, თუმცა საქმეში დაცულია სისხლის სამართლის საქმის გარკვეული მასალები (ბრალდების დადგენილება, სასამართლოს განაჩენები), ხელშეკრულებები, ნოტარიალურად დამოწმებული მინდობილობა, რითიც დასტურდება, რომ მ. შ-----ის წარმომადგენელი როგორც სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას, ასევე მიმდინარე ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაზე იყო ლ.მ------. ადვოკატთან დადებული ხელშეკრულებების თანახმად, ჰონორარის - თითოეულ სამართალწარმოებაზე 1500 ლარის გადახდა ორივე საქმეზე უნდა განხორციელდეს მიმდინარე ადმინისტრაციული დავის დასრულების შემდეგ. აღნიშნულ საკითხის გადაწყვეტისას სააპელაციო პალატამ არ გაითვალისწინა უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკა Nბს-776-768(2კ-4კს-15) საქმეზე, რომლის თანახმად „მხარის მიერ ადვოკატისათვის თანხის გადახდის ქვითრის არარსებობა იმთავითვე არ გამორიცხავს გაწეული მომსახურების ანაზღაურების შესაძლებლობას (ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „ფადეევა რუსეთის წინააღმდეგ“, §145, 146). საქმის მასალებით დასტურდება მოსარჩელეებისათვის ადვოკატის მიერ იურიდიული მომსახურების გაწევა, რის გამო სასამართლომ უნდა განიხილოს არა

ადვოკატისათვის გაწეული ხარჯის ანაზღაურება, რაც საქმის მასალებით არ დასტურდება, არამედ საქმის მასალებით დადასტურებული ადვოკატის მიერ მოსარჩელეებისათვის გაწეული მომსახურების ღირებულების მოპასუხისათვის დაკისრების შესაძლებლობა. მოსარჩელეებსა და ადვოკატს შორის იურიდიული მომსახურების ხელშეკრულების, გადახდის ქვითრის, საგადახდო დავალების შესრულების დოკუმენტის წარუდგენლობა, არ გამორიცხავს საქმის განხილვასთან დაკავშირებით გაწეული მომსახურების ღირებულების ანაზღაურების შესაძლებლობას (სუს 09.02.2012წ., №ბს-1330-1315 (კ-11); 30.10.15წ. №ას-444-423-2015; 25.03.2016წ. №ას-12-12-2016წ. გადაწყვეტილებები). მოსარჩელეებსა და ადვოკატს შორის წარმოშობილი ურთიერთობის მატერიალური საფუძველია დავალების ხელშეკრულება (სკ-ის 709-ე მუხ.). მარწმუნებელი ვალდებულია გადაუხადოს რწმუნებულს გასამრჯელო ხელშეკრულებით ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში (სკ-ის 710-ე მუხ.). გაწეული მომსახურების ღირებულების ანაზღაურება მოცემულ შემთხვევაში პრეზიუმირებულია, ვინაიდან სასყიდლიანი დავალების ხელშეკრულება შეიძლება იყოს წერილობითი ან ზეპირი, ხოლო ადვოკატის მომსახურების ღირებულება საპროცესო კანონმდებლობის თანახმად, წაგებულ მხარეს უნდა დაეკისროს. იურიდიული მომსახურების გაწევის შემთხვევაში ივარაუდება მხარეთა შორის სასყიდლიანი დავალების ხელშეკრულების არსებობა, საწინააღმდეგო დამტკიცებას საჭიროებს. ამდენად, ხარჯების განსაზღვრა ხდება სასამართლოში მხარის მიერ წარდგენილი ფაქტობრივად გაწეული ხარჯების ოდენობის დამადასტურებელი მტკიცებულებების საფუძველზე, ამგვარი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში, მხარის მოთხოვნის საფუძველზე, სასამართლოს თავადაც შეუძლია განსაზღვროს იურიდიული დახმარებისათვის გაწეული ხარჯების ოდენობა (სუს 11.02.08წ. №ას-792-1114-07 განჩინება), თუკი აშკარაა, რომ პირის უფლების დარღვევის აღკვეთის მიზნით ხარჯი გაღებულია (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „პინკოვი და პინკი ჩეხეთის წინააღმდეგ“). სასამართლომ მხარეს ხარჯების ანაზღაურება უნდა დააკისროს მხოლოდ იმ მიზნით, რომ აღკვეთილიყო უფლების დარღვევა (ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება „ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ“). სასამართლომ ხარჯების განსაზღვრისას უნდა მოახდინოს მხარის სამართლიანი დაკმაყოფილება. სასამართლოს მიერ ხარჯების ოდენობის განსაზღვრისას, დავის საგნის ღირებულებიდან გამომდინარე, პროცენტული ზღვარის დადგენა გამორიცხავს ხარჯების ხელოვნურად გაზრდას, და უზრუნველყოფს იმ მხარის ინტერესების დაცვას, რომელსაც ხარჯების გადახდა უნდა დაეკისროს (სუს 11.02.08წ. №ას-792-1114-07). სსკ-ის 53-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით განსაზღვრული პროცენტული ცენზი და თანხა წარმოადგენს იმ მაქსიმალურ საკანონმდებლო ზღვარს, რომელიც წაგებულ მხარეს შესაძლოა დაეკისროს მოგებული მხარის სასარგებლოდ, ამასთანავე სასამართლომ ადვოკატის მომსახურების ღირებულების განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა მიიღოს იძულებითი განაცდურის

ოდენობა, საქმის სირთულე, უფლების დარღვევის აღსაკვეთად წარმომადგენლობითი ფუნქციის განხორციელების ინტენსივობა, ხანგრძლივობა, ინსტანციურობა და სხვ.. სააპელაციო პალატის გასაჩივრებული გადაწყვეტილება არ შეიცავს მოპასუხეზე სასამართლოს მიერ დაკისრებული თანხის ოდენობის რაიმე დასაბუთებას.

სასამართლომ სათანადოდ არ იმსჯელა აგრეთვე მატერიალური ზიანის ანაზღაურების დამადასტურებელ მტკიცებულებებზე. კერძოდ, მ. შ----ის პასპორტის ასლით დასტურდება, რომ 2013 წლის 23 თებერვლიდან ამავე წლის 03 დეკემბრამდე მოსარჩელე 6-ჯერ იმყოფებოდა თურქეთში. ამ ვიზიტების შედეგად მ. შ----ს თურქეთიდან შემოჰქონდა სხვადასხვა სახის პროდუქცია, რომლის რეალიზებითაც იღებდა თვითურ შემოსავალს დაახლოებით 500 აშშ დოლარის ოდენობით. უკანონო სისხლისსამართლებრივი დევნის პროცესში მ.შ----ს ეკრძალებოდა საქართველოს დატოვება, რის გამოც იგი ვეღარ ახდენდა თურქეთიდან პროდუქციის შემოტანასა და რეალიზებას 14 თვის განმავლობაში, შედეგად მიაღდა მატერიალური ზიანი 16800 ლარის ოდენობით. მოსარჩელეს მატერიალური ზიანი მიაღდა აგრეთვე გირაოს თანხის - 2000 ლარის სესხად აღების შედეგად, რადგან სესხი იყო სარგებლიანი და მ. შ---- მ. კ-----ეს ყოველთვიურად უხდიდა 3%-იან სარგებელს, რამაც ჯამში შეადგინა 1080 ლარი.

კასატორის მოსაზრებით სააპელაციო პალატამ დაუსაბუთებლად შეამცირა მორალური ზიანის ოდენობა, რადგან უკანონო ბრალდებამ/მსჯავრდებამ შელახა მ. შ----ის პატივი, ღირსება, საქმიანი რეპუტაცია, თავმოყვარეობა, რასაც მოჰყვა მისი მორალური ტანჯვა და დეპრესია. მ. შ----ის მიმართ განხორციელებულმა უკანონო ქმედებებმა ზეგავლენა მოახდინა კასატორის ოჯახის წევრებზეც: უარყოფითი ემოციებისა და ნერვიულობის შედეგად გარდაიცვალა მ.შ----ის მამა.

ს ა მ ო ტ ი ვ ა ც ი ო ნ ა წ ი ლ ი:

საქმის მასალების და საკასაციო საჩივრების საფუძვლების შესწავლის, მხარეთა ახსნა-განმარტებების მოსმენის შედეგად, საკასაციო სასამართლო თვლის, რომ წარმოდგენილი საკასაციო საჩივრები უნდა დაკმაყოფილდეს ნაწილობრივ შემდეგ გარემოებათა გამო:

საქმის მასალებით დასტურდება, რომ 18.02.2014წ. მ. შ----ის მიმართ დაიწყო გამოძიება N----- სისხლის სამართლის საქმეზე, „პირის ბრალდების შესახებ“ 27.02.2014წ. დადგენილებით მ.შ---- ცნობილ იქნა ბრალდებულად. ხელვაჩაურის რაიონული პროკურატურის შუამდგომლობის საფუძველზე ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 28.02.2014წ. განჩინებით მ. შ----ს აღკვეთის ღონისძიების სახით შეეფარდა გირაო 2000 ლარის ოდენობით. ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 17.06.2014წ. განაჩენით მ. შ---- ცნობილ იქნა დამნაშავედ სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთისთვის (6 ეპიზოდი), გაუქმდა შერჩეული აღკვეთის ღონისძიება და მ.შ----ს სასჯელის

სახედ განესაზღვრა ჯარიმა 2000 ლარის ოდენობით. აღნიშნული განაჩენი სააპელაციო წესით გასაჩივრდა მ. შ----ის მიერ. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 06.10.2014წ. განაჩენით გაუქმდა 17.06.2014წ. გამამტყუნებელი განაჩენი და მ. შ---- ცნობილ იქნა უდანაშაულოდ, გამართლდა წარდგენილ ბრალდებაში, გამართლებულს განემარტა მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. აღნიშნულ განაჩენზე ხელვაჩაურის რაიონული პროკურატურის საკასაციო საჩივარი საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 27.04.2015წ. განჩინებით არ იქნა დაშვებული განსახილველად.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად ყველასთვის არის გარანტირებული სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკების და თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანაზღაურება. აღნიშნული კონსტიტუციური დებულების შესაბამისად საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 92-ე მუხლის მიხედვით პირს უფლება აქვს მოითხოვოს მიყენებული ზიანის ანაზღაურება. ზაკ-ის 208.1 მუხლის თანახმად, სახელმწიფოს, ადმინისტრაციული ორგანოს, აგრეთვე მისი თანამდებობის პირის ან სხვა სახელმწიფო მოსამსახურის მიერ სამსახურებრივი მოვალეობის განხორციელებისას მიყენებული ზიანისათვის პასუხისმგებელია სახელმწიფო. ამასთანავე, ზაკ-ის 207-ე მუხლით განისაზღვრა კერძო სამართალში დადგენილი პასუხისმგებლობის ფორმების, პრინციპებისა და საფუძვლების გავრცელება სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის შემთხვევებზეც, გარდა იმ გამონაკლისებისა, რომლებიც ამავე კოდექსით არის დადგენილი. ამდენად, რეაბილიტირებული პირისათვის უკანონო მსჯავრდების, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში უკანონოდ მიცემის, აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის უკანონოდ გამოყენების, ადმინისტრაციული პატიმრობის ან გამასწორებელი სამუშაოების სახით ადმინისტრაციული სახდელის არასწორად დაკისრების შედეგად მიყენებულ ზიანს სახელმწიფო ანაზღაურებს, გამოძიების, პროკურატურის ორგანოების და სასამართლოს თანამდებობის პირთა ბრალის მიუხედავად (სკ-ის 1005.3).

სკ-ის 1005.3 მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, მუხლში ჩამოთვლილი გარემოებები არ არის კუმულატიური ხასიათის, ამასთანავე, ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების წარმოშობისათვის აუცილებელია შემდეგი წინაპირობების არსებობა: დამდგარი ზიანი, მართლწინააღმდეგობა - უკანონო ბრალდება/მსჯავრდება, მიზეზობრივი კავშირი უკანონო ბრალდებას/მსჯავრდებასა და დამდგარ ზიანს შორის, აგრეთვე პირის მარეაბილიტრებული გარემოება. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ უკანონო ბრალდების შედეგად დამდგარ, ასანაზღაურებელ ზიანში მოიაზრება როგორც მატერიალური, ასევე მორალური ზიანი, რადგან პირის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის წარმოებას, როგორც წესი უკავშირდება პირის საქმიანი რეპუტაციის და კანონით დაცული სხვა უფლებების შელახვა, პირის მიმართ

იძულებითი ღონისძიებების გამოყენება, სისხლის სამართლებრივი დევნა და გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა პირისათვის ქმნის ერთგვარ დისკომფორტულ, სტრესულ სიტუაციას. მატერიალური (ქონებრივი) ზიანი შესაძლოა გამოიხატოს ქონების დაზიანებაში, შემოსავლის მიუღებლობაში, ჯანმრთელობის დაზიანებაში, დამატებითი ხარჯების გაწევაში და ა.შ., ხოლო არაქონებრივი ზიანი ვლინდება პირის მორალურ განცდებში, რომელიც შესაძლოა დაკავშირებული იყოს აქტიური საზოგადოებრივი ცხოვრების წესის გაგრძელების შეუძლებლობასთან, პირის პატივის, ღირსებისა და საქმიანი რეპუტაციის შელახვასთან და სხვ., თუმცა ანაზღაურებას ექვემდებარება არა ყველა სახის მორალური ზიანი, არამედ მხოლოდ ის, რომლის ანაზღაურებაც გათვალისწინებულია მოქმედი კანონმდებლობით (სკ-ის 413 მუხ.).

სკ-ის 1005.3 მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს უკანონო მსჯავრდების, პასუხისგებაში უკანონოდ მიცემის, აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის უკანონოდ გამოყენების შედეგად რეაბილიტირებული პირისათვის ზიანის ანაზღაურებას, ითვალისწინებს რომ ზიანი ანაზღაურებას ექვემდებარება ზიანის მიმყენებლის ბრალის მიუხედავად. საგულისხმოა, რომ ზემოაღნიშნული ნორმა, ანიჭებს რა პირს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას, არ განსაზღვრავს მარეაბილიტირებელ გარემოებებს. შესაბამისად, კანონმდებელმა სასამართლოს მიანიჭა თავისუფლება ქმედების უკანონობისა და რეაბილიტაციის საფუძვლების შეფასებისას. ის გარემოება, რომ მ. შ---ისათვის აღკვეთის ღონისძიების შეფარდება და გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა განხორციელდა კანონის საფუძველზე მიღებული საპროცესო დოკუმენტების შედეგად, არ გამორიცხავს ზიანის არსებობას და მის ანაზღაურებას. საკასაციო სასამართლო თვლის, რომ საქართველოს მთავარი პროკურატურის („პროკურატურის შესახებ“ ორგანული კანონის 84.1 მუხლის თანახმად, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულება საქართველოს პროკურატურა რეორგანიზებულ იქნა და ჩამოყალიბდა დამოუკიდებელ ორგანოდ - საქართველოს პროკურატურად, 84.2 მუხლის თანახმად, საქართველოს პროკურატურა არის საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების - საქართველოს პროკურატურის უფლებამონაცვლე, 8.1 მუხლის მიხედვით, პროკურატურის სისტემას ქმნიან საქართველოს გენერალური პროკურატურა, აფხაზეთისა და აჭარის ა.რ. პროკურატურები, თბილისის პროკურატურა, საოლქო პროკურატურები, რაიონული პროკურატურები, სპეციალიზებული პროკურატურები, ამდენად, სსკ-ის 92-ე მუხლის შესაბამისად, საკასაციო სასამართლოს მიაჩნია, რომ საქართველოს მთავარი პროკურატურის კანონიერი უფლებამონაცვლეა საქართველოს გენერალური პროკურატურა) საკასაციო საჩივარში მოყვანილი ეს მოსაზრება არ ქმნის მოთხოვნის დაკმაყოფილების საფუძველს. საკასაციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ კანონიერ ძალაში მყოფი ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 06.10.2014წ. გამამართლებელი განაჩენი უდავოდ წარმოადგენს მოსარჩელის რეაბილიტაციის საფუძველს, რადგან უტყუარად დასტურდება

პირის უდანაშაულობა, წარდგენილი ბრალდების უსაფუძვლობა, პირის მიმართ გამოყენებული შეზღუდვის არამართლზომიერება. სკ-ის 1005-ე მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე სახელმწიფო ვალდებულია აანაზღაუროს ის ზიანი, რომელიც უკავშირდება რეაბილიტირებული პირისათვის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში უკანონოდ მიცემას, მიუხედავად ზიანის მიმყენებლის ბრალისა, ვინაიდან არ დაიშვება ნორმის ისე განმარტება, რომ გამართლებულ პირს არ მიეცეს უფლების აღდგენის ეფექტური, ქმედითი შესაძლებლობა („ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-13 მუხლი), საწინააღმდეგო ინტერპრეტაცია არ თავსდება საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ადამიანის უფლებების, როგორც უმაღლესი ფასეულობის პრიორიტეტულობასა და პატივისცემასთან. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ქმედების მართლწინააღმდეგობა ობიექტური ნიშანია, იგი არ არის დამოკიდებული ზიანის მიმყენებლის ცნობიერებასა და მის სამართლებრივ შეფასებაზე. საქმის მასალებით დასტურდება, რომ მოსარჩელის მიმართ ბრალის წაყენება, აღკვეთი ღონისძიების შეფარდება, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა განხორციელდა ფორმალურად კანონიერი საპროცესო აქტებისა და მოქმედებების საფუძველზე, თუმცა ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 06.10.2014წ. კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით მ. შ---- გამართლდა წარდგენილ ბრალში. ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს 06.10.2014წ. გამამართლებელი განაჩენით მ. შ----ის უდანაშაულოდ ცნობასთან ერთად გაუქმდა საქალაქო სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი, დადგინდა პირის არაბრალეულობა. ამდენად, დადასტურებულია, რომ მ. შ----ს მოუწია კონსტიტუციით გარანტირებული უფლებებზე შემზღუდავი ზემოქმედების ატანა თმენის ვალდებულების დაკისრების დასაბუთებული სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, რადგან მ.შ---- ითვლება უდანაშაულოდ. სკ-ის 1005.3 მუხლის მიზნებისთვის მართლსაწინააღმდეგოდ მიიჩნევა ისეთი ქმედება, რომელიც ფორმალური მართლზომიერების მიუხედავად დაუსაბუთებლად არღვევს პირის კონსტიტუციით დაცულ უფლებებსა და თავისუფლებებს. „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის“ ევროპული კონვენციის 22.11.1984წ. N7 ოქმის (რეტიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 23.02.2000წ. N155-III დადგენილებით) მესამე მუხლის თანახმად, „თუ საბოლოო გადაწყვეტილებით პირი მსჯავრდებულია სისხლის სამართლის დანაშაულისათვის და შემდგომში მისი ეს მსჯავრდება გაუქმდა, ან სასჯელის მოხდისაგან ის გათავისუფლდა, რადგან ახალმა ან ახლად გამოვლენილმა გარემოებებმა ცხადყო, რომ მართლმსაჯულება არაჯეროვნად განხორციელდა, ამგვარი მსჯავრდების გამო შეფარდებული სასჯელისათვის მას მიეკუთვნება კომპენსაცია შესაბამის სახელმწიფოში მოქმედი კანონის ან დამკვიდრებული პრაქტიკის მიხედვით“. უფრო მეტიც, საქმეზე „პოლოსიანი და ბაღდასარიანი სომხეთის წინააღმდეგ“ (Case of Poghosyan and Baghdasaryan v. Armenia, 12.09.2012წ., განაცხადი N22999/06) ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განმარტა, რომ უკანონო მსჯავრდების დადასტურებისას, პირისათვის დამდგარი მატერიალური და მორალური ზიანისათვის

კომპენსაციის გადახდა უნდა მოხდეს ეროვნულ კანონმდებლობაში აღნიშნული დანაწესის არარსებობის შემთხვევაშიც (§ 51). ამდენად, საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ განსახილველ შემთხვევაში მართლსაწინააღმდეგო შედეგის არსებობა (დადასტურებული უკანონო მსჯავრდება/ბრალდება) განაპირობებს ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების წარმოშობას, რადგან მ.შ----ის ბრალდებულად ცნობისა და განაჩენის გამოტანის მომენტში ფორმალურად მართლზომიერი საპროცესო მოქმედებები მარეაბილიტირებელი გარემოების დადგენისთანავე, სკ-ის 1005.3 მუხლის მიზნებისთვის, მიიჩნევიან უკანონოდ, რადგან ხსენებული ნორმა მიზნად ისახავს დაზარალებულის დაცვას, კერძოდ, გამართლებული პირისათვის სახელმწიფო ორგანოების მოქმედებების შედეგად მიყენებული ზიანის ასანაზღაურებლად კომპენსაციის მიცემას. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ რეაბილიტაცია სისხლის სამართლის პროცესში არის იმ პირის უფლებებისა და თავისუფლებების აღდგენა, რომელიც უკანონოდ და დაუსაბუთებლად დაექვემდებარა სისხლისსამართლებრივ დევნასა თუ პასუხისმგებლობას. პირის რეაბილიტაციის უმთავრესი იურიდიული საფუძველი გამამართლებელი განაჩენია, რომელიც პირის არაბრალეულობასა და უდანაშაულობას ადასტურებს. განსახილველ შემთხვევაში მ. შ----ის მიმართ დამდგარია გამამართლებელი განაჩენი - სახეზეა მარეაბილიტირებელი გარემოება. შესაბამისად, სკ-ის 1005.3 მუხლის მიზნებისთვის არსებობს იმ ზიანის ანაზღაურების სამართლებრივი საფუძველი, რომელიც გამოწვეულია უშუალოდ უკანონო ბრალდებითა და მსჯავრდებით.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნა და ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება ემსახურება სახელმწიფოს ლეგიტიმურ მიზანს - საზოგადოების, მისი კონკრეტული წევრის უსაფრთხოების დაცვას. ამასთანავე გამოძიების მწარმოებელ ორგანოს არ აქვს საქმის შედეგის წინასწარ განსაზღვრის შესაძლებლობა, მტკიცებულებათა შეფასება გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენის საკმარისობის კუთხით სასამართლოს უფლებამოსილების სფეროს განეკუთვნება. გამოძიება სახელმწიფო საქმიანობის განსაკუთრებული სახეობაა, საგამოძიებო საქმიანობის სპეციფიკა იმაში მდგომარეობს, რომ მას უხდება თავისი საქმიანობის წარმართვა ინფორმაციული დეფიციტის პირობებში. ამასთანავე, საგამოძიებო საქმიანობის აღნიშნული სპეციფიკა არ ქმნის ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებისაგან სრულად გათავისუფლების საფუძველს, ხსენებულმა გარემოებამ შესაძლოა გავლენა მოახდინოს მხოლოდ ასანაზღაურებელი ზიანის ოდენობის ფარგლებზე.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ ზოგადად, სამოქალაქო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის დამახასიათებელია ზიანის მიმყენებლის ბრალეულობის პრინციპი (სკ-ის 992 მუხ.), თუმცა აღნიშნული დანაწესი არ არის აბსოლუტური ხასიათის. განსახილველ შემთხვევაში სახელმწიფოსათვის ზიანის ანაზღაურების ვალდებულების დაკისრების სამართლებრივი საფუძველია სკ-ის 1005-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, რომლის თანახმად ზიანი ანაზღაურდება ზიანის მიმყენებლის ბრალის მიუხედავად.

ამდენად, კასატორის - საქართველოს გენერალური პროკურატურის მითითება ბრალის, როგორც უკანონო ბრალდების/მსჯავრდების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურების დაკისრების აუცილებელ წინაპირობაზე, დაუსაბუთებელია. დაუშვებელია დელიქტით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მომწესრიგებელი ზოგადი ნორმებით (სკ-ის 992, 1005.1 მუხ.) დადგენილი მოთხოვნების განვრცობა სპეციალური ნორმით (სკ-ის 1005.3 მუხ.) მომწესრიგებულ კონკრეტულ სამართალურთიერთობაზე, რომელსაც ადგილი აქვს უკანონო ბრალდებისა და უკანონო მსჯავრდების შემთხვევაში.

მ. შ----- სარჩელით მოითხოვს როგორც მატერიალური, ასევე მორალური ზიანის ანაზღაურებას. მორალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება დაკავშირებულია არაქონებრივი უფლებათა დარღვევასთან. არაქონებრივი უფლებები წარმოადგენს სამოქალაქო სამართლის ისეთ ობიექტს, რომლის სპეციფიკის გათვალისწინებით მისი ხელყოფის შედეგად დამდგარ ზიანს ქონებრივი ექვივალენტი არ გააჩნია. ამდენად, არაქონებრივი ზიანის მოთხოვნის წარმოშობისათვის საკმარისია არსებობდეს არაქონებრივი უფლების (პატივი, ღირსება, საქმიანი რეპუტაცია, პირადი ხელშეუხებლობა) ხელყოფის ფაქტი, რაც მოცემულ შემთხვევაში სახეზეა. პირისათვის ბრალის წარდგენა, მის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების გამოყენება, გამატყუნებელი განაჩენის გამოტანა დაკავშირებულია გარკვეულ ნეგატიურ განცდებთან, სტრესულ მდგომარეობასთან, რეპუტაციის შელახვასთან. მორალური ზიანის ანაზღაურების მოცულობას განსაზღვრავს სასამართლო მოსარჩელის მოთხოვნის საფუძველზე. ამასთან, ეს მოთხოვნა მოსარჩელის მხოლოდ მოსაზრებაა, ანაზღაურების მოცულობის განსაზღვრა სასამართლოს მიხედულებით წყდება, მორალური ზიანის მოცულობას განსაზღვრავს სასამართლო გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების სახით. საკასაციო პალატა თვლის, რომ სააპელაციო პალატის 27.12.2016წ. გადაწყვეტილებით მოპასუხისათვის დაკისრებული თანხა (2 000 ლარი) მიყენებული მორალური ზიანის ანაზღაურების მიზნების პროპორციულია. სკ-ის 413-ე მუხლში მითითება მორალური ზიანის გონივრული და სამართლიანი ანაზღაურების თაობაზე გულისხმობს დაზარალებულის განცდების სიღრმისა და ინდივიდუალური თავისებურებების გათვალისწინებას (სუს ბს-972-963(3კ-08) 08.04.2009წ. გადაწყვეტილება). მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო მხედველობაში იღებს ისეთ გარემოებებს, როგორიცაა: დამდგარი ზიანის სიმძიმე, დაზარალებულის სუბიექტური დამოკიდებულება მორალური ზიანის მიმართ, განცდების ინტენსივობა, შელახული უფლების მნიშვნელობა და სხვ.. მორალური ზიანის ანაზღაურების უმთავრესი მიზანი არ არის ხელყოფილი უფლების რესტიტუცია, რადგან მიყენებულ ზიანს ფულადი ეკვივალენტი არ გააჩნია. სასამართლო ითვალისწინებს მოსარჩელის სოციალურ მდომარეობას, მის მიმართ განხორციელებული იძულების ფორმების სიმძიმეს, კერძოდ იმას, რომ ის არ ყოფილა პატიმრობაში, მოსარჩელეს შეფარდებული ჰქონდა გირაო. მართალია პირის მიმართ იძულებითი ღონისძიების გამოყენება, სისხლის სამართლებრივი დევნა და გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა დაკავშირებულია ნეგატიურ

განცდებთან და უქმნის პირს დისკომფორტს, თუმცა სისხლის სამართლებრივ პასუხისგებაში მყოფი პირი, გონივრულ ფარგლებში, ვალდებულია ითმინოს ამ პროცესის ნეგატიური შედეგები. ამდენად, კასატორ მ.შ----ის მიერ მიყენებული მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად მოთხოვნილი თანხა (10 000 ლარი) არის აშკარად არაადეკვატური, მით უფრო, რომ მ. შ----ის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების ან სასჯელის სახით პატიმრობა გამოყენებული არ ყოფილა. საკასაციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ მორალური ზიანის კომპენსაციის მიზანია მორალური ზიანით გამოწვეული ტკივილების, ნეგატიური განცდების შემსუბუქება, დადებითი ემოციების გამოწვევა. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება ვერ აღუდგენს დაზარალებულს ხელყოფამდე არსებულ სულიერ მდგომარეობას, მისი მიზანია არამატერიალური სიკეთის ხელყოფით გამოწვეული ტანჯვის შემსუბუქება, ნეგატიური განცდების სიმძიმისა და ინტენსივობის შემცირება. საკასაციო პალატა მიიჩნევს, რომ სააპელაციო სასამართლოს მიერ მოსარჩელისათვის მორალური ზიანის ანაზღაურების სახით მიკუთვნებული კომპენსაცია გონივრულ და სამართლიან ანაზღაურებას წარმოადგენს სკ-ის 413-ე მუხლის მიზნებისთვის, შესაბამისად, აღნიშნულ ნაწილში გასაჩივრებული განჩინება უცვლელად უნდა იქნეს დატოვებული.

მ. შ----ის სასარჩელო მოთხოვნას წარმოადგენდა აგრეთვე მატერიალური ზიანის ანაზღაურება, რომელიც გამოწვეულ იქნა აღკვეთის ღონისძიების სახით გამოყენებული გირაოს თანხის გადახდის მიზნით სესხად აღებული თანხის პროცენტის გადახდით, საქართველოს საზღვრის გადაკვეთის აკრძალვის გამო პროდუქციის შემოტანისა და რეალიზაციისათვის ხელშეშლით, უკანონო ბრალდების/მსჯავრდების გამო საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებში გამოსაცხადებლად მგზავრობაზე დახარჯული სახსრებით და სისხლის სამართალწარმოებასა და მიმდინარე ადმინისტრაციულ დავაში ადვოკატის მომსახურებისათვის საფასურის გადახდის საჭიროებით.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მტკიცებულებებს სასამართლოს წარუდგენენ მხარეები (სსკ-ის 103.1 მუხ.), სწორედ მხარემ უნდა დაამტკიცოს ის გარემოებანი, რომლებზედაც ამყარებს იგი თავის მოთხოვნებს (სსკ-ის 102.1 მუხ.), ამასთანავე, საქმის გარემოებები, რომლებიც კანონის თანახმად უნდა დადასტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით (სსკ-ის 102.3 მუხ.). სკ-ის 624-ე მუხლის თანახმად, მართალია სესხის ხელშეკრულება შესაძლოა დაიდოს როგორც წერილობით, ასევე ზეპირი ფორმით, თუმცა ზეპირი ხელშეკრულების დროს მისი ნამდვილობა არ შეიძლება დადგინდეს მხოლოდ მოწმეთა ჩვენებებით. განსახილველ შემთხვევაში მ. შ---- ვერ ადასტურებს გირაოს თანხის გადახდის მიზნით სესხის ხელშეკრულების დადებას და მით უფრო სესხის სასყიდლიანობას. მხარეთა შეთანხმებით სესხისათვის შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს პროცენტი (სკ-ის 625.1 მუხ.), თუმცა სესხის ხელშეკრულების დადების სათანადო წესით დადასტურების შემთხვევაშიც კი, დადგენას საჭიროებს პროცენტის კონკრეტულ ოდენობაზე შეთანხმება, რადგან სესხის სასყიდლიანობა არ პრეზუმირდება. საქმის მასალებში არ მოიპოვება

გირაოს თანხის გადასახდელად მ. შ----ის მიერ ყოველთვიურად 3%-იანი სარგებლის გადახდის პირობით სესხის აღების დამადასტურებელი მტკიცებულება, ასეთად ვერ იქნება მიჩნეული 24.04.2014წ. სს „საქართველოს ბანკის“ დასტური გირაოს სახით მ. შ----ის სახელით 2000 ლარის მ. პ-----ის მიერ 24.04.2014წ. გადახდის შესახებ, რომელიც უკანასკნელს დაუბრუნდა ხელვაჩაურის რაიონული სასამართლოს 17.08.2015წ. განჩინებით, ამავე სასამართლოს 17.06.2015წ. განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილში შეტანილი ცვლილებების (ტ.1, ს.ფ.50) და 08.09.2015წ. გაცემული სააღსრულებო ფურცლის (ტ.1, ს.ფ. 50-51) შედეგად. საქმის მასალებით არ დასტურდება 18 თვის 3%-იანი სარგებლის, მთლიანობაში 1080 ლარის გადახდა. მ. შ----- ვერ წარმოადგენს სასყიდლიანი სესხის ხელშეკრულების დადების დამადასტურებელ სათანადო და საკმარის მტკიცებულებებს, ამდენად, მართებულია ქვედა ინსტანციის სასამართლოების მოსაზრება აღნიშნულ ნაწილში სარჩელის უსაფუძვლობის შესახებ.

დაუსაბუთებელია ასევე საზღვრის კვეთის აკრძალვის გამო მიუღებელი შემოსავლის ანაზღაურების შესახებ მ. შ----ის მოთხოვნა, რადგან მართალია ზიანი უნდა ანაზღაურდეს არა მხოლოდ ფაქტობრივად დამდგარი ქონებრივი დანაკლისისთვის, არამედ მიუღებელი შემოსავლისთვისაც (სკ-ის 411 მუხ.), თუმცა მიუღებლად ითვლება მხოლოდ ისეთი შემოსავალი, რომელიც პირს არ მიუღია და რომელსაც იგი მიიღებდა არამართლობითიერ ქმედების არარსებობის შემთხვევაში. მ. შ----- აღნიშნავს, რომ უკანონო ბრალდებისა და მსჯავრდების გამო 14 თვის განმავლობაში ეკრძალებოდა ქვეყნის დატოვება, რის გამოც ხელი შეეშალა ჩვეულ საქმიანობაში, კერძოდ იგი ვეღარ ახორციელებდა თურქეთის რესპუბლიკიდან სხვადასხვა საქონლის შემოტანასა და რეალიზაციას, შესაბამისად ვერ იღებდა შემოსავალს თვეში დაახლოებით 500 აშშ დოლარის ოდენობით. კასატორს არ წარმოუდგენია სხვა ქვეყნიდან გარკვეული პროდუქციის შემოტანისა და შემდგომში საქართველოში მათი რეალიზაციის ფაქტის დამდგენი მტკიცებულებები, მოგების ოდენობის განმსაზღვრელი დოკუმენტაცია, მ. შ----- არ არის რეგისტრირებული მეწარმედ ან გადასახადის გადამხდელად, მოსარჩელეს არ წარმოუდგენია რაიმე მტკიცებულება იმის დასადასტურებლად, რომ ის ეწეოდა ლეგალურ სამეწარმეო საქმიანობას, რაშიც მას სისხლის სამართლის საქმის წარმოებამ შეუშალა ხელი, მხოლოდ მოსარჩელის ახსნა-განმარტებები არ ქმნიდა აღნიშნულ ნაწილში სარჩელის დაკმაყოფილების საფუძვლებს. ამდენად, მოსარჩელის მოსაზრება იმის შესახებ, რომ საზღვარგარეთიდან შემოტანილი საქონლის საქართველოში რეალიზაციით შემოსავლის სახით ყოველთვიურად საშუალოდ 500 აშშ დოლარის ანუ 1200 ლარის ოდენობით შემოსავალს იღებდა და აღკვეთის ღონისძიების სახით 14 თვის განმავლობაში (2014 წლის 18 თებერვლიდან 2015 წლის 27 აპრილამდე) საზღვრის გადაკვეთის აკრძალვის გამო მან 16800 ლარის ოდენობით ზიანი განიცადა, არ დასტურდება, აღნიშნულ ნაწილში საკასაციო პრეტენზია უსაფუძვლოა.

სასამართლო იზიარებს კასატორის - საქართველოს გენერალური

პროკურატურის მოსაზრებას მ.შ---ისათვის მგზავრობის ხარჯის - 1500 ლარის ანაზღაურების უსაფუძვლობის შესახებ და აღნიშნავს, რომ სააპელაციო პალატას არ დაუსაბუთებია მოსარჩელის მიერ ხარჯის კონკრეტული ოდენობით გაწევა. საქმის მასალებით დასტურდება, რომ მ. შ---ის ფაქტობრივი ადგილსამყოფელია ხელვაჩაური, სოფ. მ----- (ალტერნატიული მისამართი: ხელვაჩაური, სოფ.-----), ამასთანავე სააპელაციო პალატამ დადგენილად ცნო, რომ გამოძიების წარმოების პროცესში შინაგან საქმეთა რაიონულ სამმართველოებსა (ხელვაჩაური, ხულო) და სასამართლოში (ხელვაჩაური, ქუთაისი) საქმეთა განხილვაში მონაწილეობდა მ. შ---, თუმცა სასამართლოს არ გამოუკვლევია გაღებული ტრანსპორტირების ხარჯის ოდენობა. მოსარჩელის მითითება მგზავრობის ხარჯის 1500 ლარის ოდენობით გაწევის შესახებ არ ეფუძნება ობიექტურ მტკიცებულებებს, ამდენად, აღნიშნულ ნაწილში სააპელაციო პალატის გადაწყვეტილება დაუსაბუთებელია და ექვემდებარება გაუქმებას. სააპელაციო პალატას არ დაუდგენია სისხლის სამართლის პროცესში ჩატარებულ საგამოძიებო ღონისძიებებში და სასამართლო სხდომებში მონაწილეობის მისაღებად გამოძახებაზე მ. შ---ის გამოცხადების რაოდენობა, ნათესავებთან (მშობლებთან, არასრულწლოვან შვილებთან) ერთად გამოცხადება, რაზედაც უთითებს სააპელაციო საჩივრის შესაგებელში მ. შ---, სააპელაციო პალატას არ დაუდგენია მგზავრობაზე მ. შ---ის მიერ დახარჯული კონკრეტული თანხა. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ საქმის განხილვის ფარგლებში მგზავრობის ხარჯის გაწევა არის წარსულში მომხდარი ქმედება და ფაქტობრივად დამდგარი ქონებრივი დანაკლისი, რომლის არსებობა განსაზღვრულ შემთხვევაში უდავოა, რადგან საქმის მასალების მიხედვით მ. შ--- უშუალოდ იღებდა მონაწილეობას სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში. სსკ-ის 102.1 მუხლის თანახმად, თითოეულმა მხარემ უნდა დაამტკიცოს გარემოებანი, რომლებზედაც იგი ამყარებს თავის მოთხოვნასა და შესაგებელს. სსკ-ის 105.2 მუხლის თანახმად, სასამართლო აფასებს მტკიცებულებებს თავისი შინაგანი რწმენით, რომელიც უნდა ემყარებოდეს მათ ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვას, რის შედეგადაც მას გამოაქვს დასკვნა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების არსებობის ან არარსებობის შესახებ. მოსარჩელეს არ წარუდგენია მგზავრობის მიზნით 1500 ლარის ოდენობით ხარჯის გაწევის დამადასტურებელი მტკიცებულება. საკასაციო სასამართლო აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 90-ე მუხლი ახდენს საპროცესო ხარჯების ამომწურავ ჩამონათვალს, რომელთა შორის დასახელებულია ექსპერტის, თარჯიმნის, მოწმის გამოცხადების ხარჯები და სხვ.. ნორმა საპროცესო ხარჯებს შორის არ აქცევს წაყენებული სისხლის სამართლებრივი ბრალდებასთან დაკავშირებით ბრალდებულის მიერ საგამოძიებო უწყებებსა და სასამართლოში გამოცხადების ხარჯებს, თუმცა აღნიშნული არ გულისხმობს ბრალდებულის გამართლების შემთხვევაში გაწეული ხარჯის ანაზღაურების შეუძლებლობას, რადგან სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 92-ე მუხლი პირს

აღჭურავს უფლებამოსილებით სამოქალაქო/ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით მოითხოვოს უკანონოდ ჩატარებული საპროცესო მოქმედებისა და უკანონო გადაწყვეტილების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება. ამასთანავე, მნიშვნელოვანია, რომ სსსკ-ის 92-ე მუხლი ზიანის ცნებაში აქცევს მხოლოდ იმ ხარჯებს, რომელთა ანაზღაურება სისხლის სამართლის წარმოების ფარგლებში პროცესუალურად შეუძლებელია, სსსკ-ის 92-ე მუხლი არ ვრცელდება საპროცესო ხარჯებზე, რადგან მათი ანაზღაურების მოთხოვნის დაყენების შესაძლებლობა სისხლის სამართლის პროცესშივეა უზრუნველყოფილი, სსსკ-ის 90-ე მუხლში მოცემული საპროცესო ხარჯების ამომწურავი ჩამონათვალი არ შეიცავს მითითებას ბრალდებულის მგზავრობის ხარჯებზე, შესაბამისად, მოთხოვნის ეს ნაწილი ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით არის მოცული, რაც განაპირობებს მასთან დაკავშირებით მიმდინარე წარმოებაში მსჯელობის საჭიროებას. საკასაციო პალატა მიიჩნევს, რომ საქმის მასალებით უდავოდ დასტურდება სისხლის სამართლის საქმის წარმოებაში მ. შ----ის მონაწილეობა, რაც ასაბუთებს გადაადგილებისათვის გარკვეული ხარჯის გაწევას, თუმცა ამ საფუძველით 1500 ლარის ანაზღაურების მოთხოვნა არ არის დასაბუთებული. პალატა თვლის, რომ მგზავრობის მანძილისა და ტრანსპორტის სავარაუდო სახეობის გათვალისწინებით მოსარჩელისათვის მგზავრობის ხარჯის გონივრული ანაზღაურება 500 ლარს შეადგენს.

მ.შ----- სარჩელით ითხოვდა აგრეთვე მიმდინარე დავისა და სისხლის სამართლის პროცესის ფარგლებში გასაწევი საადვოკატო მომსახურების ხარჯის ანაზღაურებას. სააპელაციო პალატამ სარჩელი აღნიშნულ ნაწილში არ დააკმაყოფილა მხოლოდ იმ საფუძველზე მითითებით, რომ საქმეში არ არის წარმოდგენილი ადვოკატის მომსახურების ანაზღაურების დამადასტურებელი მტკიცებულება, ანაზღაურებას კი ექვემდებარება ფაქტობრივად გაწეული, დადასტურებული ხარჯი.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ სსსკ-ის 1.2 მუხლის თანახმად, თუ ამ კოდექსით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში გამოიყენება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის დებულებანი. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249-ე მუხლის მე-5 ნაწილის მიხედვით, გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი უნდა შეიცავდეს სასამართლოს მითითებას სასამართლო ხარჯების განაწილების თაობაზე, ამდენად, პროცესის ხარჯების განაწილების საკითხი უნდა გადაწყდეს სასამართლო გადაწყვეტილებით, რომლითაც საქმე წყდება არსებითად. საპროცესო ხარჯების განაწილება მხარეთა შორის ხდება თითოეული ინსტანციის სასამართლოში ცალ-ცალკე ზემდგომ ინსტანციაში დამდგარი შედეგის მიხედვით. სსკ-ის 53.1 მუხლის თანახმად, იმ მხარის მიერ გაღებული ხარჯების გადახდა, რომლის სასარგებლოდაც იქნა გამოტანილი გადაწყვეტილება, ეკისრება მეორე მხარეს, თუნდაც ეს მხარე განთავისუფლებული იყოს სახელმწიფო ბიუჯეტში სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან. თუ სარჩელი ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, მაშინ ამ მუხლში

აღნიშნული თანხა მოსარჩელეს მიეკუთვნება სარჩელის იმ მოთხოვნის პროპორციულად, რომელიც სასამართლოს გადაწყვეტილებით იქნა დაკმაყოფილებული, ხოლო მოპასუხეს – სარჩელის მოთხოვნის იმ ნაწილის პროპორციულად, რომელზედაც მოსარჩელეს უარი ეთქვა.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მართლმსაჯულების განხორციელება დაკავშირებულია სასამართლო ხარჯებთან და სასამართლოსგარეშე ხარჯებთან. ადვოკატისათვის გაწეული ხარჯი წარმოადგენს სასამართლოს გარეშე ხარჯებს (სსკ-ის 37.3 მუხ.). იმ მხარის წარმომადგენლის დახმარებისათვის გაწეულ ხარჯებს, რომლის სასარგებლოდაც იქნა გამოტანილი გადაწყვეტილება, სასამართლო დააკისრებს მეორე მხარეს გონივრულ ფარგლებში, მაგრამ არაუმეტეს დავის საგნის ღირებულების 4 პროცენტისა, ხოლო არაქონებრივი დავის შემთხვევაში – განსაზღვრული საქმის მნიშვნელობისა და სირთულის გათვალისწინებით, 2 000 ლარამდე ოდენობით (სსკ-ის 47.2 მუხ.). ამგვარი ხარჯების ოდენობა უნდა განისაზღვროს მხარის მიერ სასამართლოში წარდგენილ ფაქტობრივად გაწეული ხარჯების ოდენობის დამადასტურებელი მტკიცებულებების საფუძველზე. ამასთანავე, საკასაციო პალატა ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ მხარის მიერ ადვოკატისათვის თანხის გადახდის დამადასტურებელი ქვითრის არარსებობა იმთავითვე არ გამორიცხავს გაწეული მომსახურების ანაზღაურების შესაძლებლობას (ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე „ფადეევა რუსეთის წინააღმდეგ“, §145, 146). საქმის მასალებით უდავოდ დასტურდება მოსარჩელისათვის ადვოკატ ლ. მ-----ის მიერ იურიდიული მომსახურების გაწევა, მიმდინარე დავის ფარგლებში ადვოკატი მოსარჩელის წარმომადგენლობას ახორციელებდა სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლოში, რის გამო სასამართლომ უნდა განიხილოს ადვოკატისათვის არა მ. შ----ის მიერ უკვე გაწეული ხარჯის ანაზღაურების საკითხი, რაც საქმის მასალებით არ დასტურდება, არამედ საქმის მასალებით დადასტურებული ადვოკატის მიერ მოსარჩელისათვის გაწეული მომსახურების ღირებულების მოპასუხისათვის დაკისრების შესაძლებლობა. ამასთანავე, გასათვალისწინებელია, რომ საქმეში დაცული მატერიალური და მორალური ზიანის ანაზღაურებასთან დაკავშირებით ადმინისტრაციულ საქმეზე მ. შ----სა და ადვოკატ ლ. მ-----ს შორის 15.10.2015წ. დადებული N--ხელშეკრულებით დასტურდება მ. შ----სა და ლ. მ-----ს შორის იურიდიული მომსახურების გაწევის შესახებ შეთანხმების არსებობა, ხელშეკრულებით განსაზღვრულია ადვოკატის ხარჯის ანაზღაურების საკითხიც, კერძოდ, ხელშეკრულების მე-4 პუნქტის მიხედვით, კლიენტი ვალდებულია ადვოკატს სამივე ინსტანციის სასამართლოში გაწეული იურიდიული მომსახურებისათვის გადაუხადოს 1500 ლარი, გადახდა უნდა განხორციელდეს ადმინისტრაციული დავის დასრულებიდან ერთი თვის ვადაში. ამდენად, მოსარჩელე და მისი მარწმუნებელი შეთანხმდნენ ანგარიშსწორების სპეციალურ წესზე. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ გადახდის ქვითრის, საგადახდო დავალების შესრულების დოკუმენტის წარუდგენლობა, არ

გამორიცხავს საქმის განხილვასთან დაკავშირებით გაწეული მომსახურების ღირებულების ანაზღაურების შესაძლებლობას (სუს 09.02.2012წ., №ბს-1330-1315 (კ-11); 30.10.15წ. №ას-444-423-2015; 25.03.2016წ. №ას-12-12-2016წ., 17.01.2019წ. №ბს-809-805(3კ-17) გადაწყვეტილებები), მით უფრო, რომ საქმის მასალებით დასტურდება მხარეთა შორის შეთანხმება ადვოკატის მომსახურების ხარჯის არა წინასწარ, არამედ დავის დასრულების შემდგომ გადახდის თაობაზე.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მარწმუნებელსა და ადვოკატს შორის წარმოშობილი ურთიერთობის მატერიალური საფუძველი დავალების ხელშეკრულებაა (სკ-ის 709-ე მუხ.). მარწმუნებელი ვალდებულია გადაუხადოს რწმუნებულს გასამრჯელო ხელშეკრულებით ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში (სკ-ის 710-ე მუხ.). გაწეული მომსახურების ღირებულების ანაზღაურება, რაც შესაძლოა განხორციელდეს წინასწარ, პერიოდულად ან შემდგომში, პრეზიუმირებულია. იურიდიული მომსახურების გაწევის შემთხვევაში ივარაუდება მხარეთა შორის სასყიდლიანი დავალების ხელშეკრულების არსებობა, საწინააღმდეგო დამტკიცებას საჭიროებს. ამდენად, მართალია, ზოგადი წესის მიხედვით ხარჯების განსაზღვრა ხდება სასამართლოში მხარის მიერ წარდგენილი ფაქტობრივად გაწეული ხარჯების ოდენობის დამადასტურებელი მტკიცებულებების საფუძველზე, ამგვარი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაში, მხარის მოთხოვნის საფუძველზე, თუმცა სასამართლოს თავადაც შეუძლია განსაზღვროს იურიდიული დახმარებისათვის გაწეული ხარჯების ოდენობა (სუს 11.02.08წ. №ას-792-1114-07 განჩინება), თუკი აშკარაა, რომ პირის უფლების დარღვევის აღკვეთის მიზნით წარმომადგენლობითი მომსახურება გაწეულია. სასამართლომ ხარჯების განსაზღვრისას უნდა მოახდინოს მხარის სამართლიანი დაკმაყოფილება. სასამართლოს მიერ ხარჯების ოდენობის განსაზღვრისას, დავის საგნის ღირებულებიდან გამომდინარე, პროცენტული ზღვარის დადგენა გამორიცხავს ხარჯების ხელოვნურად გაზრდას და უზრუნველყოფს იმ მხარის ინტერესების დაცვას, რომელსაც ხარჯების გადახდა უნდა დაეკისროს (სუს 11.02.08წ. №ას-792-1114-07 განჩინება). სსკ-ის 53-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით განსაზღვრული პროცენტული ცენზი და თანხა წარმოადგენს იმ მაქსიმალურ საკანონმდებლო ზღვარს, რომელიც წაგებულ მხარეს შესაძლოა დაეკისროს მოგებული მხარის სასარგებლოდ, ამასთანავე სასამართლომ ადვოკატის მომსახურების ღირებულების განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა მიიღოს საქმის სირთულე, უფლების დარღვევის აღსაკვეთად წარმომადგენლობითი ფუნქციის განხორციელების ინტენსივობა, ხანგრძლივობა, ინსტანციურობა და სხვ.. სასამართლო გადაწყვეტილება უნდა შეიცავდეს მოპასუხისათვის სასამართლოს მიერ თანხის დაკისრებაზე უარის ან დაკისრებული თანხის ოდენობის დასაბუთებას. აღნიშნული ეხება არა მხოლოდ ადვოკატის მომსახურების ხარჯის ანაზღაურების დამადასტურებელი დოკუმენტის წარუდგენლობას, არამედ აგრეთვე ისეთ შემთხვევას, როდესაც ადვოკატისათვის გადახდილი ხარჯის ანაზღაურების დამადასტურებელ

დოკუმენტში მითითებული თანხა არაადეკვატურია და აშკარად აღემატება წარმომადგენლის მიერ საქმეზე გაწეულ მომსახურებას. დავალების ხელშეკრულება შეიძლება იყოს როგორც უსასყიდლო, ისე სასყიდლიანი. განსახილველ დავაში ერთმნიშვნელოვნად გამოირიცხება წარმომადგენლობის უსასყიდლოდ განხორციელება, რადგან აღნიშნულის დამადასტურებელი რაიმე მტკიცებულება საქმეში არ მოიპოვება, ხოლო 15.10.2015წ. იურიდიული მომსახურების შესახებ ხელშეკრულებით განსაზღვრულია ანაზღაურების წესი და პირობები. ამასთანავე, კანონმდებლობა არ კრძალავს ადვოკატის მომსახურების ანაზღაურების შესაძლებლობას დავის დასრულების შემდგომ, ანაზღაურების სპეციალურ წესზე შეთანხმება არ ქმნის ადვოკატის მომსახურებისათვის გასაწევი ხარჯის გონივრული ოდენობით ანაზღაურების დამაბრკოლებელ გარემოებას.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ მართალია „მეწარმეთა შესახებ“ კანონის 1.3 მუხლის მიხედვით საადვოკატო საქმიანობა სამეწარმეო საქმიანობის სახედ არ მიიჩნევა, თუმცა აღნიშნული არ გამორიცხავს საადვოკატო საქმიანობისას მოგების, შემოსავლის მიღების მიზანს. ადვოკატის უმთავრესი ფუნქციაა მაქსიმალურად დაიცვას მარწმუნებლის ინტერესები, უზრუნველყოს წარმომადგენლობა სასამართლოში, არბიტრაჟსა და საგამოძიებო ორგანოებში („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-2 მუხ.), რაც უნდა განხორციელდეს კანონიერების, დამოუკიდებლობის, კეთილსინდისიერების, გულისხმიერებისა და ეთიკის ნორმების ზედმიწევნით დაცვით („ადვოკატთა შესახებ“ კანონის მე-3 მუხ.), თუმცა აღნიშნული არ არის ადვოკატთა ფინანსური დაინტერესების გამომრიცხავი გარემოება, რადგან საადვოკატო საქმიანობიდან მიღებული ფინანსური შემოსავალი, როგორც წესი, ქმნის ადვოკატის საქმიანობის ფინანსურ საფუძველს. ადვოკატი, მართალია არ არის „დასაქმებული“ ტრადიციული გაგებით, თუმცა იგი ახორციელებს კლიენტისათვის იურიდიული მომსახურების გაწევას სათანადო ანაზღაურების სანაცვლოდ (გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს შეთანხმება, ან კანონისმიერი დათქმა მომსახურების უსასყიდლოდ გაწევის შესახებ). ამდენად, სასამართლო ადვოკატის მომსახურებისათვის გაწეული ხარჯის ანაზღაურებაზე უარის თქმისას ან ანაზღაურების პროცედურების ხელოვნური გაჭიანურებისას დაუსაბუთებლად ართმევს ადვოკატს მისი შრომის ანაზღაურების გონივრული ოდენობით მიღების შესაძლებლობას. ამასთანავე, რწმუნებული და მარწმუნებელი, იურიდიული მომსახურების გაწევის შესახებ ხელშეკრულების სამოქალაქო-სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, ხელშეკრულების პირობების განსაზღვრისას სარგებლობენ სამოქალაქო სამართალში განმტკიცებული ნების ავტონომიის პრინციპით, ადგენენ ადვოკატის უფლებამოსილების ფარგლებს, ანაზღაურების ოდენობას, წესს და სხვ.. კანონმდებლობა არ ზღუდავს მხარეებს შეთანხმდნენ ჰონორარის წინასწარ, პერიოდულ ან სამომავლო გადახდაზე. ამასთან, ანაზღაურების ოდენობა შესაძლოა იყოს თანხობრივად კონკრეტულად განსაზღვრული ან განსაზღვრებადი, წარმომადგენლობის ინტენსივობაზე, ინსტანციურობასა და

სხვ. გარემოებებზე, მაგ. დავის გადაწყვეტის შედეგზე (პირობითი ანაზღაურება) დამოკიდებული. გასათვალისწინებელია, რომ პირობითი ანაზღაურება ახდენს ადვოკატის ეკონომიკურ წახალისებას, რათა მან დაიცვას ისეთი პირის სამართლებრივი ინტერესები, რომელსაც მართალია უშუალოდ არ აქვს ადვოკატის დაქირავების ფინანსური შესაძლებლობა, თუმცა სასარჩელო მოთხოვნის საფუძვლიანობიდან გამომდინარე, არსებობს მისი დაკმაყოფილების გონივრული მოლოდინი, რის საფუძველზეც ადვოკატთან ანგარიშსწორება სწორედ დავის დასრულების შემდგომ განხორციელდება.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო პალატა თვლის, რომ სააპელაციო სასამართლოს მოსაზრება ადმინისტრაციული დავის ფარგლებში გაწეული ადვოკატის მომსახურების ხარჯის ანაზღაურების უსაფუძვლობის შესახებ მხოლოდ იმ გარემოებაზე მითითებით, რომ წარდგენილი არ ყოფილა გადახდის ქვითარი, გადაწყვეტილებას აღნიშნულ ნაწილში სრულიად დაუსაბუთებელს ხდის, რის გამოც არსებობს მისი გაუქმების აბსოლუტური საფუძველი (სსკ-ის 394-ე მუხლის „ე“¹ ქვ.პ.). ამდენად, წარმომადგენლობის ინტენსივობის, ინსტანციურობისა და დავის გადაწყვეტის შედეგის გათვალისწინებით საკასაციო პალატა თვლის, რომ მოპასუხეს უნდა დაეკისროს იურიდიული მომსახურების ანაზღაურება 1000 ლარის ოდენობით.

მოსარჩელის მოთხოვნას შეადგენს აგრეთვე სისხლის სამართლის პროცესის ფარგლებში მის მიერ გაწეული საადვოკატო ხარჯის ანაზღაურება. მოთხოვნის საფუძვლად მ. შ---- უთითებს სისხლის სამართლის პროცესის ფარგლებში გამოტანილ განაჩენებზე, რომელთა მიხედვით მ. შ----ს საადვოკატო მომსახურებას ლ. მ----- უწევდა, ასევე მ. შ----სა და ლ. მ-----ს შორის 17.04.2014წ. დადებულ N-- იურიდიული მომსახურების შესახებ ხელშეკრულებაზე, რომლის თანახმად ხელშეკრულების საგანს შეადგენს მ. შ----ისათვის იურიდიული მომსახურების გაწევა სამივე ინსტანციის სასამართლოში და ხელვაჩაურის რაიონული პროკურატურის მიერ წარდგენილი ბრალდებისაგან დაცვა (მე-2 პუნქტი). ბრალდებისაგან დასაცავად სამივე ინსტანციის სასამართლოში მ. შ----ისათვის იურიდიული მომსახურების გაწევის შესახებ 17.04.2014წ. N-- ხელშეკრულების მე-4 მუხლი ითვალისწინებდა სამივე ინსტანციაში გაწეული იურიდიული მომსახურებისათვის, გამამართლებელი განაჩენის დადგენის შემთხვევაში, ჰონორარის სახით 1500 ლარის გადახდას, ხელშეკრულება ითვალისწინებდა ჰონორარის გადახდის წესს, კერძოდ ანაზღაურება უნდა მომხდარიყო უკანონო ბრალდების შედეგად მიყენებული მორალური და მატერიალური ზიანის ანაზღაურების საკითხზე ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესით დავის აღძვრისა და საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებიდან ერთი თვის ვადაში. სააპელაციო პალატას არ შეუფასებია მ. შ----ის მიერ წარდგენილი მტკიცებულებები, არ უმსჯელია სხვა პროცესის ფარგლებში გაწეული ხარჯის ანაზღაურების შესაძლებლობასა და სამართლებრივ საფუძველებზე.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ერთმანეთისგან განასხვავებს დაცვის სამ სახეს: შეთანხმებით,

დანიშნით და სავალდებულო დაცვას. დაცვა შეთანხმებით გულისხმობს დაცვის განხორციელებას ბრალდებულის ან მის მიერ უფლებამოსილი პირის მიერ შერჩეული ადვოკატის მეშვეობით, დანიშნით დაცვა გულისხმობს ადვოკატის მომსახურების უზრუნველყოფას სახელმწიფოს ხარჯზე (რაც შესაძლოა განხორციელდეს ორ შემთხვევაში: გადახდისუუნარო ბრალდებულის მიერ ადვოკატის დანიშვნის მოთხოვნის ან კოდექსით გათვალისწინებული სავალდებულო დაცვის შემთხვევაში (46.1 მუხ.)), დაცვა შესაძლოა განხორციელდეს აგრეთვე ბრალდებულის ნების მიუხედავად, თუკი არსებობს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული სავალდებულო დაცვის შემთხვევები, მაგ., თუ ბრალდებული არასრულწლოვანია, თუ ჩადენილი ქმედებისათვის პასუხისმგებლობის ზომად გათვალისწინებულია უვადო თავისუფლების აღკვეთა და სხვ. (45. 1 მუხ.). ამდენად, დაცვის სამი სახეობიდან ორ შემთხვევაში: სავალდებულო დაცვისა და დანიშნით დაცვის შემთხვევაში, ადვოკატის მომსახურების ხარჯის ანაზღაურებას სრულად ახდენს სახელმწიფო, ბრალდებულს არ უწევს დამატებითი ხარჯის გაწევა ან დამატებითი დავის წარმოება. რაც შეეხება შეთანხმებით დაცვის შემთხვევას, ასეთ დროს ბრალდებული თავად ირჩევს ადვოკატს, რომელთან შეთანხმებითაც განსაზღვრავს ანაზღაურების წესსა და ოდენობას (41-ე მუხ.). სწორედ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში გაწეული ხარჯის ანაზღაურების წესი საჭიროებს დადგენას.

საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ იმ საპროცესო ხარჯების მოთხოვნა, რომელიც მოგებულია მხარემ გასწია სხვა სამართალწარმოების ფარგლებში, არ შეიძლება იყოს ცალკე დავის საგანი, რადგან სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249.5 მუხლის თანახმად, გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი უნდა შეიცავდეს სასამართლოს მითითებას სასამართლო ხარჯების განაწილების თაობაზე. ამასთანავე, სასამართლოს მიერ აღნიშნული საკითხის მოუწესრიგებლობის შემთხვევაში საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს დამატებითი გადაწყვეტილების გამოტანის შესაძლებლობას (სსკ-ის 261-ე მუხ.). ამდენად, დაუშვებელია დამოუკიდებელი სარჩელით იმ საპროცესო ხარჯების ანაზღაურების მოთხოვნა, რომელიც მხარემ სხვა სამოქალაქო საქმის წარმოებისას გასწია (იხ. სუსგ 18.02.2014წ. Nას-1706-1600-2012). საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს სამართალწარმოებისათვის გაღებული ხარჯების ანაზღაურების წესს და პირობებს. პროცესის ხარჯები, რომლებიც შედგება სასამართლო და სასამართლოსგარეშე ხარჯებისაგან, წარმოადგენს მხარეთა მიერ მატერიალური უფლებების დასაცავად (აღსადგენად, მოსაპოვებლად) გაწეულ ხარჯებს, რაც შესაძლებელია ანაზღაურდეს საქმეზე დამდგარი იურიდიული შედეგის პროპორციულად, როგორც პროცესუალური მოთხოვნა. სასამართლო ხარჯების ანაზღაურება, საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული ყველა სხვა პროცესუალური მოთხოვნის მსგავსად, არ უნდა ხდებოდეს ცალკე, დამოუკიდებელი სარჩელის ობიექტი. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის თანახმად, საპროცესო ხარჯების ცნებით მოცულია მხარის მიერ ადვოკატის მომსახურებისათვის გაწეული

ხარჯი (37-ე მუხ.), შესაბამისად სხვა დავის ფარგლებში გაწეული ადვოკატის ხარჯის ცალკე დავის ფარგლებში მოთხოვნა არ ხდება. მსგავს მოწესრიგებას ვხვდებით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსშიც, რომლის 90-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, საპროცესო ხარჯი მოიცავს ბრალდებულის ადვოკატის მომსახურების ხარჯს, ამასთანავე, ნორმა მითითებას არ ახდენს მსჯავრდებულის/გამართლებულის მიერ გაწეულ ხარჯზე. საკასაციო პალატა აღნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ერთმანეთისგან მიჯნავს ბრალდებულის, მსჯავრდებულისა და გამართლებულის სტატუსებს. ბრალდებული არის პირი, რომლის მიმართაც არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული დანაშაული (კოდექსის 3.19 მუხ.), ამასთანავე სასამართლოს მიერ განაჩენის დადგენის შემთხვევაში პირი კარგავს ბრალდებული სტატუსს და საქმეზე დამდგარი შედეგის მიხედვით ხდება მსჯავრდებული (3.8 მუხ.) ან გამართლებული. პირს ბრალდებულის სტატუსი უნარჩუნდება მის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებიდან პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოტანამდე, განაჩენის დადგომა აუქმებს ბრალდებულის სტატუსს. ამდენად, გამოირიცხება კოდექსის 90.1 მუხლის (საპროცესო ხარჯები) „ა“ ქვეპუნქტში (ბრალდებულის ადვოკატის მომსახურების ხარჯი) მსჯავრდებულის ან გამართლებულის მიერ გაწეული ადვოკატის ხარჯის მოაზრების შესაძლებლობა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ნორმა გაითვალისწინებდა კონკრეტულ მითითებას მსჯავრდებულსა და გამართლებულზე.

სისხლის სამართლის პროცესი მნიშვნელოვნად განსხვავდება სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართალწარმოებისაგან, სისხლის სამართლის პროცესში განმტკიცებული შეჯიბრებითობის პრინციპის მიუხედავად (მე-9 მუხ.), სისხლის სამართალწარმოება ორიენტირებულია არა თანასწორ პირთა შორის არსებული ქონებრივი დავის გადაწყვეტაზე, ადმინისტრაციული აქტის, ხელშეკრულების ან ორგანოს ქმედების მართლზომიერების დადგენაზე, არამედ პირის ბრალეულობის საკითხის გადაწყვეტაზე, დანაშაულებრივი ქმედების ფაქტობრივი გარემოებებისა და მისი ჩამდენი პირის დადგენაზე, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიზანია დანაშაულის გამოძიების, სისხლისსამართლებრივი დევნისა და მართლმსაჯულების განხორციელების წესების დადგენა (1-ლი მუხ.), ამდენად, განსხვავებულია სასამართლოში საქმის წარმოების, გადაწყვეტილების მიღების მარეგულირებელი ნორმებიც.

განაჩენი არის საგამოძიებო ორგანოებისა და პირველი ინსტანციის სასამართლოს საქმიანობის შედეგების შემაჯამებელი დოკუმენტი, განაჩენით ხორციელდება პირის დამნაშავედ ცნობასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტა, განაჩენის დადგენით სასამართლო წყვეტს ჩაიდინა თუ არა ბრალდებულმა სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება, არის თუ არა მის მიერ ჩადენილი ქმედება მართლსაწინააღმდეგო და ბრალეული, უნდა დაისაჯოს თუ არა ბრალდებული, რა სასჯელი უნდა შეეფარდოს და სხვ. (260.1 მუხ.). სისხლის სამართლის საქმის არსებითი

განხილვის შედეგად სასამართლომ შესაძლოა გამოიტანოს ორი სახის განაჩენი: გამამტყუნებელი, რომელიც შეიცავს სასამართლოს გადაწყვეტილებას ბრალდებულის დამნაშავედ ცნობის შესახებ (269.1 მუხ.) და გამამართლებელი, რომელიც უთითებს ბრალდებულისთვის წაყენებული ბრალის დაუდასტურებლობაზე (270.1 მუხ.). ორივე შემთხვევაში კოდექსი კონკრეტულად და ამომწურავად განსაზღვრავს იმ საკითხების ნუსხას, რომლებიც უნდა აისახოს განაჩენთა სარეზოლუციო ნაწილებში (274-ე, 276-ე მუხ.). კოდექსის 276-ე მუხლის მიხედვით, გამამართლებელი განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილი არ შეიცავს პუნქტს საპროცესო ხარჯების განაწილების შესახებ. საკასაციო პალატა მიიჩნევს, რომ კოდექსის 260.1 მუხლის ჩანაწერი განაჩენის დადგენისას საპროცესო ხარჯების განაწილების საკითხის გადაწყვეტის შესახებ („ი“ ქვ.პ.) არ ვრცელდება სასამართლოს მიერ გამამართლებელი განაჩენის დადგენის შემთხვევაზე, რადგან საპროცესო ხარჯში მოიაზრება ის ფულადი სახსრები, რომელიც დახარჯულ იქნა წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოს მიერ სისხლის სამართალწარმოებისას უშუალოდ საქმის წარმოების, საქმის გარემოებათა გამოკვლევის, მტკიცებულებათა მოპოვებისთვის, სისხლის სამართლის პროცესის მიზნების განსახორციელებლად და არა შეთანხმებით დაცვაზე გაწეული ხარჯები. აღნიშნულ ხარჯში არ იგულისხმება გამართლებულის მიერ ადვოკატის მომსახურებისათვის გაწეული ხარჯი, რადგან კოდექსი საპროცესო ხარჯებს შორის ასახელებს მხოლოდ ბრალდებულის (და არა გამართლებულის) ადვოკატის მომსახურების ხარჯს (90.1 მუხ. „ა“ ქვ.პ.), სწორედ ამიტომ გამამართლებელი განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილი არ შეიცავს პუნქტს გამართლებულის მიერ გაწეული ხარჯების ანაზღაურების შესახებ.

საკასაციო პალატა ყურადღებას ამახვილებს იმ გარემოებაზე, რომ საქმის განხილვის შედეგის მიუხედავად, კოდექსი ადგენს ბრალდებულის მიერ ადვოკატის მომსახურების ხარჯის უშუალოდ ანაზღაურებას, გარდა იმ შემთხვევისა თუ დაცვა ხორციელდება სახელმწიფოს ხარჯზე (91.1 მუხ.), შესაბამისად, შეთანხმებითი დაცვის განხორციელების შემთხვევაში ბრალდებული ყოველთვის თავად ახდენს მის მიერ შერჩეული ადვოკატის მომსახურების ანაზღაურებას, მათ შორის დადებული შეთანხმების შესაბამისად, ამასთან, კოდექსი არ იცნობს ბრალდებულის გამართლების შემთხვევაში მის მიერ გაწეული ხარჯის ბრალდების მხარისათვის დაკისრების შესაძლებლობას, არ არის განსაზღვრული ამ ხარჯის შესახებ სასამართლოსათვის ინფორმაციის წარდგენის, შუამდგომლობის დაყენების, ხარჯის ოდენობის დაანგარიშების წესი. კოდექსის 91-ე მუხლი ახდენს მხოლოდ ბრალდების მხარის მიერ გაწეული ხარჯის მსჯავრდებულის მიერ ანაზღაურების წესს, კონკრეტულად უთითებს ხარჯის ოდენობის განმსაზღვრელ მტკიცებულებებსა და ანაზღაურებაზე ვალდებულ სუბიექტზე (2-5 ნაწ.), თუმცა აღნიშნული მოწესრიგება არ გულისხმობს დაუსაბუთებელი ბრალდების/მსჯავრდების გამო პირის მიერ გაწეული ხარჯის ანაზღაურებაზე

უარს. სისხლის სამართლის პროცესში მოქმედი მხარეთა თანასწორობის პრინციპი (9.1 მუხ.) პრაქტიკულად ვლინდება არა მხოლოდ მტკიცებულებათა წარდგენაში, მოწმეთა გამოძახებაში და სხვა საპროცესო ქმედებების განხორციელებისას თანასწორობაში, არამედ თანასწორობაში აგრეთვე სამართალწარმოებისას გაწეული ხარჯების ანაზღაურების საკითხში. ბრალდებულს, როგორც სისხლის სამართლის პროცესის ცენტრალურ ფიგურას, უნდა გააჩნდეს შესაძლებლობა ჯეროვნად და ეფექტიანად დაიცვას თავი წარდგენილი ბრალდებისაგან, ეფექტიანად დაცვის განხორციელებისათვის კი დიდ როლს თამაშობს ბრალდებულსა და ადვოკატს შორის არსებული ნდობის ფაქტორი. ყველა პირს აქვს უფლება მოითხოვოს მის მიერ არჩეული ადვოკატის დახმარება თავისი უფლებების სისხლის სამართლის საქმის წარმოების ყველა სტადიაზე დაცვისათვის, სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ ყველა პირისათვის საადვოკატო მომსახურების ეფექტიანი და თანაბარი ხელმისაწვდომობა მათი სოციალური კუთვნილებისა და ეკონომიკური სტატუსის მიუხედავად („გაეროს ძირითადი პრინციპები ადვოკატთა როლის შესახებ“, 1990). დაუშვებელია ბრალდებულის იძულება კონკრეტული ადვოკატის აყვანაზე, რადგან ადვოკატსა და მარწმუნებელს შორის ურთიერთობა ფიდუციური ხასიათისაა, ეფუძნება განსაკუთრებულ ნდობას. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 38.5 მუხლის მიხედვით, ბრალდებულს აქვს ადვოკატის არჩევისა და ყოლის უფლება. „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ 6.3 მუხლის „ც“ ქვეპუნქტით ასევე გარანტირებულია ბრალდებულის უფლება დაიცვას თავი პირადად ან მის მიერ არჩეული დამცველის მეშვეობით. ამასთან, დაცვა არის სისხლისსამართლებრივი დევნის საწინააღმდეგო ფუნქცია, სწორედ ადვოკატის მონაწილეობა სისხლის სამართლის პროცესში უზრუნველყოფს შეჯიბრებითობის პრინციპის (9.1 მუხ.) სრულ რეალიზებას და ბრალდებულის ინტერესების არსებით დაცვას. დაცვის უფლების სრულყოფილი და ეფექტიანი რეალიზაცია მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ადვოკატის მიმართ ბრალდებულის ნდობის ხარისხზე. ამდენად, სახელმწიფოს მიერ დაცვის უფლების რეალური უზრუნველყოფა გულისხმობს არა მხოლოდ რიგ შემთხვევებში სახელმწიფოს ხარჯზე ადვოკატის პროცესში ჩართვას, არამედ ბრალდებულისათვის თავისი ხარჯით კონკრეტული, მისთვის მისაღები ადვოკატის მოწვევის ხელშეშლის აკრძალვას (გარდა იმ შემთხვევისა, თუ ადვოკატის პროცესში დაშვების აკრძალვა ეფუძნება ნორმატულ საფუძველს). ამასთანავე, ხელშეშლა შესაძლოა განხორციელდეს არა მხოლოდ სათანადო კანონიერი საფუძვლის გარეშე ადვოკატის პროცესში ჩაურთველობით, არამედ აგრეთვე არაპირდაპირი ქმედებით, კერძოდ, ბრალდებულისათვის პროფესიული და მორალური თვალსაზრისით მისაღები ადვოკატის აყვანის შესაძლებლობის გარკვეულწილად შეზღუდვით, ასეთი შეზღუდვა შესაძლოა წარმოქმნას იმ გარემოებამ, რომ გამართლების შემთხვევაში ადვოკატს არ მიეცემა გაწეული იურიდიული მომსახურების გონივრული ოდენობით ანაზღაურების შესაძლებლობა. სწორედ აღნიშნულის გათვალისწინებით უნდა

იქნეს განმარტებული სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 92-ე მუხლი, რომელიც უკანონო ბრალდების/მსჯავრდების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას ითვალისწინებს, სწორედ აღნიშნული ზიანის ფარგლებში უნდა მოვიაზროთ გამართლებულის მიერ გაწეული საპროცესო ხარჯები, რადგან მათი გაწევა მოხდა უკანონო ბრალდებისგან თავდაცვის მიზნით. ამასთანავე, გასათვალისწინებელია, რომ ამჟამად მოქმედ რედაქციამდე არსებული 20.02.1998წ. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ადვოკატის მომსახურებისათვის გაწეულ ხარჯს სწორედ რეაბილიტირებულისათვის მიყენებული ქონებრივი ზიანის ოდენობაში მოიაზრებდა (223.2 მუხ. „ზ“ ქვ.პ.). სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის მიერ ადვოკატის საკუთარი ხარჯით აყვანა (სსსკ-ის 91.1 მუხ.) არ გამორიცხავს მომავალში, - ბრალდებულის გამართლების შემთხვევაში, ამ თანხის იმ სუბიექტის მიერ ანაზღაურებას, რომლის ქმედებებმაც წარმოშვა ბრალდებულის მიერ კონკრეტული ხარჯის გაწევის საჭიროება. სათანადო მოთხოვნის არსებობისას სასამართლო ვალდებულია იმსჯელოს გამართლებულისათვის ადვოკატის მომსახურების ღირებულების ანაზღაურების საკითხზე. ამდენად, სააპელაციო პალატას უნდა ემსჯელა მ. შ---ის მიმართ განხორციელებული უკანონო ბრალდების/მსჯავრდების გამო მისთვის სისხლის სამართლის საქმის წარმოების ფარგლებში ადვოკატის მომსახურებისათვის გასაწევი ხარჯის, როგორც რეაბილიტირებული პირისათვის მიყენებული ზიანის, გონივრულ ოდენობასა და ანაზღაურების საფუძვლებზე, რასაც ადგილი არ ჰქონია. საქმეზე უდავოდ დასტურდება, რომ მ. შ----ს სისხლის სამართლის საქმეში წარმოადგენდა ლ. მ-----, საქმეში დაცულია შესაბამისი ხელშეკრულებაც. ამასთანავე, დგინდება, რომ მ. შ----ის მიმართ წაყენებულ ბრალდებაზე იმსჯელა სამივე ინსტანციის სასამართლომ და მ. შ----ის მიერ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა არ დადასტურდა, იგი სრულად გამართლდა წაყენებულ ბრალდებაში. ამდენად, სისხლის სამართლის საქმეზე დამდგარი შედეგის გათვალისწინებით საკასაციო პალატა თვლის, რომ მოპასუხეს უნდა დაეკისროს სისხლის სამართალწარმოების ფარგლებში ადვოკატის მიერ გაწეული იურიდიული მომსახურების ანაზღაურება 1500 ლარის ოდენობით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკასაციო პალატა მიიჩნევს, რომ სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება მატერიალური ზიანის - მგზავრობის ხარჯის 1500 ლარის ოდენობით პროკურატურისათვის დაკისრების ნაწილში, მიმდინარე დავის და სისხლის სამართლის პროცესის ფარგლებში გასაწევი ადვოკატის მომსახურების ხარჯის მოპასუხისათვის დაკისრებაზე უარის თქმის ნაწილში, დაუსაბუთებელია და უნდა გაუქმდეს, რადგან გადაწყვეტილება აღნიშნულ ნაწილებში მოკლებულია სამართლებრივ და ფაქტობრივ წინამძღვრებს, აღნიშნულ ნაწილში გადაწყვეტილება არ არის საკმარისად დასაბუთებული, რაც სსკ-ის 394-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტის თანახმად, საკასაციო საჩივრის აბსოლუტურ საფუძველს ქმნის.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 46.1 მუხლის „დ“

ქვეპუნქტის თანახმად, სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან თავისუფლებიან მხარეები - უკანონო მსჯავრდების, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში უკანონოდ მიცემის, აღკვეთის ღონისძიებად დაპატიმრების უკანონოდ გამოყენების ან გამასწორებელ სამუშაოთა სახით ადმინისტრაციული სახდელის უკანონოდ დადების შედეგად მოქალაქისათვის მიყენებული ზარალის ანაზღაურებასთან დაკავშირებულ სარჩელებზე. „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ კანონის 5.1 მუხლის „უ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საერთო სასამართლოებში განხილულ საქმეებზე სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან თავისუფლდებიან დაწესებულებები (ორგანიზაციები), რომელთა ხარჯები ფინანსდება მხოლოდ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან - ყველა საქმეზე. ამდენად, მხარეები გათავისუფლებულნი არიან სახელმწიფო ბაჟის გადახდისაგან.

სარეზოლუციო ნაწილი

საკასაციო სასამართლომ იხელმძღვანელა საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 1-ლი მუხლის მე-2 ნაწილით, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 411-ე მუხლით და

გ ა დ ა წ ყ ვ ი ტ ა :

1. მ. შ---ის საკასაციო საჩივარი დაკმაყოფილდეს ნაწილობრივ;
2. საქართველოს გენერალური პროკურატურის საკასაციო საჩივარი დაკმაყოფილდეს ნაწილობრივ;
3. გაუქმდეს ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 27.12.2016წ. გადაწყვეტილება მატერიალური ზიანის (მგზავრობის ხარჯის) - 1500 ლარის პროკურატურისათვის დაკისრების, ადმინისტრაციული და სისხლის სამართალწარმოების ფარგლებში ადვოკატის მომსახურების ხარჯის ანაზღაურებაზე უარის თქმის ნაწილში და ამ ნაწილში მიღებულ იქნეს ახალი გადაწყვეტილება;
4. საქართველოს გენერალურ პროკურატურას მ. შ---ის სასარგებლოდ დაეკისროს მატერიალური ზიანის (მგზავრობის ხარჯის) ანაზღაურება - 500 (ხუთასი) ლარის ოდენობით, ადმინისტრაციული სამართალწარმოების ფარგლებში ადვოკატის მიერ გაწეული მომსახურების ღირებულების ანაზღაურება - 1000 (ათასი) ლარის ოდენობით და სისხლის სამართალწარმოების ფარგლებში ადვოკატის მიერ გაწეული მომსახურების ღირებულების ანაზღაურება - 1500 (ათას ხუთასი) ლარის ოდენობით;
5. დანარჩენ ნაწილში ქუთაისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 27.12.2016წ. გადაწყვეტილება დარჩეს უცვლელი;
6. საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ საჩივრდება.

თავმჯდომარე

ნ. სხირტლაძე

მოსამართლეები:

მ. ვაჩაძე

ვ. როინიშვილი